

Др Драган Јовашевић,*
Редовни професор Правног факултета,
Универзитет у Нишу

ОРИГИНАЛНИ НАУЧНИ РАД
doi:10.5937/zrpfni1880197J

UDK: 343.53

Рад примљен: 30.09.2018.

Рад прихваћен: 23.10.2018.

ПРАЊЕ НОВЦА У МЕЂУНАРОДНОМ И КРИВИЧНОМ ПРАВУ СРБИЈЕ**

Апстракт: У структури националног, али и интернационалног криминалитета данас преовладава криминалитет управљен на штету имовине других физичких и правних лица (па чак и читавих држава) при чему појединици, групе и читаве организације поступају у вршењу своје криминалне активности вођени намером прибављања противправне имовинске користи. Но, то није довољно, па тако прибављени новац и друге имовинске користи ова лица покушавају да легализују, односно да их ставе у легални промет, оптицај (да им прибаве легални основ стицања). С друге стране, учиниоци оваквих криминалних дела имају потребу да прикрију и право порекло оваквог новца или користи. Стога су не само поједине државе, већ и читава међународна заједница увиделе опасност од оваквих криминалних делатности појединаца и група које имају за циљ прање и прикривање новца и друге имовинске користи стечене вршењем кривичних дела. Тако међународно право, као и кривично право Србије предвиђају кривичну одговорност за прање новца као кривично дело забрањено строгим казнама чији је циљ спречавање и сузбијање оваквих друштвено опасних делатности.

Кључне речи: кривично дело, новац, имовина, прикривање порекла, легални основ, стављање у оптицај, кривица, казна, међународни стандарди, Србија.

---

* jovas@prafak.ni.ac.rs

** Рад је саопштен на међународној научној конференцији „Право пред изазовима савременог доба“, која је одржана 13. и 14. априла 2018. године на Правном факултету Универзитета у Нишу.

1. Увод

Савремено друштво карактерише велика динамичност у структури националног, али и интернационалног криминалитета, где преовладавају имовинска кривична дела, која су примарно управљена на штету имовине, имовинских права и интереса других физичких и правних лица (па чак и читавих држава). При томе појединци, групе, па и организације поступају у вршењу своје криминалне активности руковођени примарно имовинским интересом - намером прибављања противправне имовинске користи или незаконитог профита, добити, а тиме и моћи. Но, то није довољно, нити је примарни циљ криминалаца. Логично је да прибављена противправна имовинска корист, ако остаје скривена, у сфери илегалне активности, нема значаја за учиниоце таквих кривичних дела.

Стога су они принуђени да тако прибављену "прљаву", незаконито стечену имовину и друге облике имовинске користи "оперу", да им прибаве легалан основ стицања, да их пласирају у легалне привредне, новчане, банкарске, берзанске и друге сличне токове. То значи да криминалном активношћу прибављени новац и друге врсте имовинске користи ова лица покушавају да легализују, односно да их ставе у легални промет, оптицај (да им прибаве легални основ стицања). С друге стране, учиниоци оваквих криминалних дела имају потребу да прикрију право порекло оваквог "прљавог", илегално прибављеног новца или користи и тако избегну кривично гоњење и кажњавање. Увидевши опасност оваквих криминалних делатности појединаца и група које имају за циљ прање и прикривање новца и друге имовинске користи стечене вршењем кривичних дела, међународно, али и национално право предвиђају кривичну одговорност и кажњивост учинилаца за кривично дело "прања новца".

Да би се разне противправне делатности појединаца и група у оквиру међународног, транснационалног, организованог, прекограничног криминалитета спречиле, сузбиле и смањиле на друштвено прихватљив ниво, на међународном плану се приступило нормирању права и обавеза појединих држава у предузимању адекватних мера, средстава и поступака ради спречавања и сузбијања прања новца. Тако је донето више међународноправних аката којима су прецизиране недозвољене делатности и поједини облици и видови прања новца, као и мере, органи и поступања у појединим националним законодавствима у правцу стварања погодне правне основе за спречавање и сузбијање ове негативне друштвене појаве. На тај начин у међународном и европском кривичном праву прање новца добило статус самосталног кривичног дела.

2. Прање новца у универзалним међународним документима

Схвативши реалну опасност од организованог криминалитета интернацио-налног карактера који не познаје политичке, државне и идеолошке границе међу народима и државама, међународна заједница је развила стратегију за борбу против најопаснијег облика савременог криминалитета – трговине опојним дрогама, нуклеарним супстанцама, људима, женама и децом, органима за пресађивање, оружјем итд. са чиме је у тесној вези и прање новца.

У том смислу је донето више међународноправних аката као што су (Јовашевић, Икановић, 2015:111-115): 1) Конвенција ОУН против недозвољене трговине опојним дрогама и психотропним супстанцијама (1988.године, Беч), 2) Конвенција Савета Европе о прању, тражењу, заплени и конфискацији прихода стечених криминалом (1990.године, Стразбур), 3) Директива за спречавање коришћења финансијског система у циљу прања новца (1991. Године), 4) Коминике настао као резултат договора шефова влада држава Комонвелта (1993.године, Кипар). Овом приликом је прање новца идентификовано као озбиљна претња финансијском систему широм света, 5) Конвенција УН против транснационалног организованог криминала (2000.године, Палермо), 6) Међународна конвенција о сузбијању финансирања тероризма и 7) Конвенција Савета Европе о прању, тражењу, заплени и конфискацији прихода стечених криминалом и о финансирању тероризма (2005.године, Варшава).

Ови међународноправни акти (Degan, Pavišić, 2005:197-203) представљају правни основ за прописивање инкриминисаних понашања у вези са прањем новца у националном кривичном законодавству, те кривичних санкција за њихове учиниоце.

2.1. Бечка конвенција

Бечка Конвенција ОУН против недозвољене трговине опојним дрогама и психотропним супстанцијама из 1988.године (коју је прихватила и бивша СФР Југославија)¹ предвиђа обавезу држава потписница да у свом националном законодавству активности везане за трговину опојним дрогама, као и за прање овако стеченог новца предвиде као кривично дело. Овом Конвенцијом је обезбеђена претпоставка за ефикасно супротстављање прању новца, а то је његова криминализација на начин осетљив на захтеве међународне заједнице. Овај значајан међународни документ је успоставио минималне стандарде ангажовања држава у сузбијању ових појава.

---

1 Службени лист СФРЈ – Међународни уговори, 14/90.

У члану 3. Бечке конвенције је дефинисано кривично дело прања новца. Оно постоји када се са умишљајем (свесно и са намером) предузимају следеће активности : а) конверзија или трансфер имовине са знањем да је та имовина настала као резултат извршеног кривичног дела са циљем прикривања незаконитог порекла имовине, б) помагање било ком лицу које је умешано у извршење таквог кривичног дела да би се избегле правне последице ових активности, в) прикривање или сакривање праве природе, извора, локације, располагања и кретања изведених права власништва или имовине са знањем да је та имовина резултат извршеног кривичног дела, г) стицање, поседовање или употреба робе, предмета или друге вредности са знањем у време њиховог пријема да су настале као резултат неовлашћене трговине опојним дрогама и д) удруживање ради извршења, покушај, помагање, подстрекавање, олакшавање или саветовање да се изврши кривично дело трговине опојним дрогама, укључујући и прање новца.

На овај начин је кривично дело прања новца одређено различитим делатностима (у земљи и иностранству) које укључују и припремне радње, покушај и саучесништво (подстрекавање, помагање или организовање злочиначког удружења) као самосталне радње извршења. Тиме је широко постављена сфера кажњивих понашања која су изједначена са радњом извршења овог кривичног дела. Као битан, конститутивни елеменат кривичног дела прања новца сматра се постојања "знања, свести, намере или циља" као субјективних елемената психолошке природе на страни учиниоца у време извршења кривичног дела.

2.2. Палермо конвенција

Проблемом предузимања ефикасних мера за спречавање и сузбијање прања новца бавила се и Палермо Конвенција УН против транснационалног организованог криминала из 2000. године са допунским протоколима : а) Протоколом за превенцију, сузбијање и кажњавање трговине људским бићима, нарочито женама и децом и б) Протоколом против кријумчарења миграната копном, морем и ваздухом. И ова Конвенција у члану 6. под насловом : "Криминализација прања добити стечене кроз криминал" одређује појам и карактеристике кривичног дела прања новца (Novoselec, 2001 : 3-5).

То је и логично јер се у кривичноправној литератури често истиче да је једна од основних значајки организованог криминала управо бављење прањем новца чланова криминалне групе који је нелегално стечен вршењем криминалних активности. При томе се као методе прања новца наводе : а) ручно прање – када чланови групе користе мање своте

новца за куповину добара и плаћање услуга за потребе криминалне организације, б) породична машина за прање новца – када група пере новац преко банака и других финансијских организација у складу са својим циљевима, в) заједничке веш машине – када више криминалних организација у саучесништву са банкарским, финансијским, берзанским и другим институцијама организују прање новца као сталну делатност и г) перионица – када организована криминална група нуди локалним криминалцима или мањим групама "услуге сервиса за прање новца". Такође је у члану 7. Палермо конвенције предвиђен и систем мера за борбу против прања новца.

3. Прање новца у европским документима

У организовану међународну активност на спречавању и сузбијању различитих облика и видова испољављања кривичног дела прања новца укључиле су се и регионалне европске организације. У овим активностима предњаче : а) Европска унија и б) Савет Европе. У оквиру и под окриљем Савета Европе донети су изузетно значајни акти који одређују појам и елементе прања новца као кривичног дела. Они такође налажу свим државама чланицама ове регионалне организације да у своје национално кривично законодавство инкорпорирају обележја бића овог кривичног дела, те да одреде врсту и меру казне за његове учиниоце.

3.1. Конвенција из Стразбура

Тако је у оквиру Савета Европе у Стразбуру 1990. године донета Конвенција о прању, тражењу, заплени и конфискацији прихода стечених криминалом (Раџић, 2006 : 354-367). Поред појмовног одређења прања новца као кривичног дела, ова Конвенција предвиђа низ мера опште и специјалне превенције које треба да примењују надлежни државни органи у циљу спречавања и сузбијања делатности појединаца и група у циљу прања незаконито стечене имовине, односно прикривања њеног порекла и извора². Нешто касније, 2005. године у Варшави, донета је и Конвенција Савета Европе о прању, тражењу, заплени и конфискацији прихода стечених криминалом и о финансирању тероризма (Петровић, Јовашевић, 2010:89-94).

---

2 Савет Европе је још 1980. године донео препоруку No. P (80) 10 о мерама против трансфера и чувања новчаних средстава криминалног порекла. Данас се активности ове европске регионалне организације у борби против прања новца одвијају на три фронта : 1) као стандардни креатор – кроз усвајање одређених међународноправних аката – конвенција, смерница и препорука, 2) као контролор ефикасности мера за спречавање прања новца преко механизма MONEYVAL и 3) као пружалац техничке помоћи.

Обележја бића кривичног дела прања новца су и у актима Савета Европе одређена на готово идентичан начин као и Бечком конвенцијом. Једина разлика је предвиђена у регионалном акту где се тежи одузимању и конфискацији сваке имовинске добити која је стечена не само незаконитим делатностима везаним за опојне дроге, већ и другим врстама тешких кривичних дела као што су : а) тероризам, б) трговина белим робљем, в) трговина оружјем и г) кривичним делима којима се остварује велики профит. При томе је и у Европској (Стразбуршкој) конвенцији појам "прљавог новца" одређен као незаконит приход од било којег кривичног дела чиме је овај појам, претходно дат у Бечкој конвенцији, знатно проширен.

Тако је у члану 6. Европске конвенције одређено да се кривично дело прање новца састоји у умишљајном предузимању једне или више следећих делатности : а) конверзији или трансферу имовине уз знање да таква имовина представља приход од криминала с циљем прикривања или неистинитог приказивања незаконитог порекла имовине или помагању лицу које је укључено у чињење предикатног кривичног дела да избегне законске последице својих дела, б) прикривању или неистинитом приказивању правне природе, извора, места, употребе, кретања, права или својине у односу на имовину знајући да та имовина представља приход стечен чињењем кривичног дела, в) стицању, поседовању или коришћењу имовине са знањем у време пријема да таква имовина представља приход од кривичног дела и г) учествовању, удруживању или завери ради чињења, покушај чињења и помагање, подстицање или олакшавање и саветовање у циљу чињења било ког кривичног дела (Јовашевић, 2011: 148-149).

У смислу примене ове Конвенције предикатно кривично дело јесте оно дело којим је прибављена противправна имовинска корист, а која може бити предмет прања новца. Наиме, прање новца се и јавља као "супсидијарно" кривично дело јер је његово постојање зависно од претходно извршеног другог кривичног дела чији је училац мотивисан намером прибављања противправне имовинске користи или друге незаконите добити. У делу правне теорије се сматра да је потреба за инкриминацијом кривичног дела прања новца резултат немоћи државе (па и целе међународне заједнице) да се ефикасно супротстави криминалитету, посебно организованом транснационалном криминалитету, којим се остварује огромна финансијска моћ.

3.2. Варшавска конвенција

И коначно, Савет Европе је 2005. године усвојио нову Конвенцију о прању новца, вођењу истраге, извршавању заплене и конфискације добити која

је стечена од криминалитета и финансирању тероризма. У Преамбули ове Конвенције је изричито наведено : "да је у савременом свету неопходна борба против тешких кривичних дела која постају озбиљан међународни проблем, а која захтева модерне и ефикасне методе на интернационалном нивоу". У члану 1. Конвенције је појам "добити" одређен као директно или индиректно добијена, вршењем кривичних дела, имовина у смислу материјалне и нематеријалне, покретне или непокретне имовине, хартија или средстава која говоре о власништву или интересу на таквој имовини.

У члану 9. је дат појам кривичног дела прања новца на исти начин као што то чини и раније донета Европска конвенција из 1990. године. Новина у односу на ранија решења се огледа у чињеници да се кривично гоњење за кривично дело прања новца може предузети и без обзира на чињеницу да ли је учинилац претходно осуђен за предикатно кривично дело из кога је уопште и настала незаконита добит.

3.3. Директиве о прању новца

Активностима међународне заједнице у супротстављању прању новца придружила се и Европска унија. У том погледу су нарочито значајне две директиве Савета и Европског парламента : а) Директива (91/308/ЕЕЦ) Европских заједница о превенцији коришћења финансијског система за прање новца из 1991. године и б) Директива (2001/97/ЕЕЦ) која допуњује Директиву Савета Европских заједница о превенцији коришћења финансијског система за прање новца из 2001. године (Pavišić, Bupalović, 2013:128-131).

Директива (91/308/ЕЕЦ) Савета Европских заједница о превенцији коришћења финансијског система за прање новца из 1991. године (позната као "Директива о прању новца") промовисала је превентивни приступ у спречавању прања новца, па је финансијским и кредитним институцијама наметнуто низ обавеза и мера које треба да обезбеде благовремено и ефикасно откривање и доказивање различитих облика и видова прања новца у привредним активностима чиме би се "обезбедио интегритет и неупрљаност финансијског система". Директива полази од чињенице "да се прање новца јавља не само у погледу прихода од дроге, него и оних прихода који су стечени другим криминалним активностима" (Degan, Pavišić, Beširević, 2011:167-178).

У Преамбули ове Директиве се истиче да је неопходно да се проблем прања новца третира на нивоу Европске уније јер постојање јединственог тржишта и слободног кретања капитала и услуга могу бити искоришћени за прање новца који је резултат криминалне активности. Потребно је стога

да се на нивоу Уније усвоје одређене мере које ће омогућити координиране акције држава чланица. Ово ангажовање је, како у интересу појединих држава, тако и у општем интересу Уније јер увек када су финансијске и кредитне институције искоришћене за прање новца који је резултат криминалне активности, стабилност тих институција, као и поверење у финансијски систем у целини су озбиљно угрожени.

У члану 1. Директиве одређен је појам прања новца као "поступање које је учињено намерно у виду : а) конверзије или трансфера имовине са знањем да је она стечена криминалном активношћу или учествовања у таквој активности у циљу прикривања или маскирања незаконитог порекла имовине или помагања било ког лица које је умешано у вршење такве активности како би се избегле законске последице такве радње, б) прикривања или маскирања праве природе, извора, локације, диспозиције, кретања и права у погледу власништва имовине са знањем да је та имовина стечена криминалном активношћу или учествовањем у таквој активности, в) прибављања, поседовања или коришћења имовине са знањем у време њеног стицања да је она стечена криминалном активношћу или учествовањем у таквој активности и г) удруживања са другим лицима, покушаја чињења или помагања, подстицања, олакшавања или прикривања чињења било које наведене радње.

Имајући у виду међународни карактер прања новца од великог значаја за ефикасно функционисање међународне сарадње је и то што је у Директиви предвиђено да ће прање новца бити третирано као кривично дело и онда када су активности чији резултат је имовина коју треба опрати предузете на територији неке друге државе чланице Уније, тако и на територији неке треће државе. Наведни приступ у погледу пружања међународне правне помоћи је у потпуности преузет из Европске конвенције из 1990. године која је такође од држава потписница захтевала да у области супротстављања прању новца усвоји екстериторијални приступ за разлику од Бечке конвенција која овакав приступ није познавала. Уосталом такви се напори уклапају у солидарност међу државама у сузбијању и спречавању најопаснијих облика и видова криминалитета, посебно организованог карактера.

На исти начин у дефинисању појма, елемената и карактеристика прања новца као самосталног кривичног дела, поступа и Други протокол уз Конвенцију о заштити финансијских интереса европских заједница /ОЈ Ц 316/ из 1995. године који захтева криминализацију прања добити стечене финансијским утајама и другим кривичним делима ове врсте. Посебан значај у активностима Европске уније представља и Здружена акција

од 3. децембра 1998. године о прању новца, идентификацији, откривању, заплени и конфискацији прихода стечених криминалом и средстава за њихово стицање.

У међувремену је у оквиру Европске уније донето више препорука или оквирних одлука које имају за циљ да интензивирају активности управљене на спречавање и сузбијање прања новца : а) Протокол о казненој одговорности правних лица, конфискацији имовине и прању новца од 19. јула 1997. године /ОЈ Ц 221/, б) Оквирна одлука Савета од 29. маја 2000. године о јачању заштите казнама и другим санкцијама за фалсификовање новца с обзиром на увођење Еура /ОЈ Л 140/, в) Оквирна одлука Савета од 28. маја 2001. године о борби против превара и фалсификовања безготовинских средстава плаћања /ОЈ Л 69/, г) Оквирна одлука Савета од 26. јуна 2001. године о прању, идентификацији, проналажењу, замрзавању, одузимању и конфискацији предмета и резултата кривичног дела /ОЈ Л 182/ и д) Оквирна одлука Савета од 22. јула 2003. године и спречавању корупције у приватном сектору /ОЈ Л 192/.

Коначно, Директива (2001/97/ЕЕЦ) која допуњује Директиву Савета Европских заједница о превенцији коришћења финансијског система за прање новца из 2001. године полазећи од чињенице да "прање новца има очити утицај на пораст организованог криминала, те да се борба против прања новца мора водити углавном казнама и у оквиру међународне сарадње судских и других органа за примену закона", у члану 1. на идентичан начин одређује прање новца, као и Директива из 1991.године. Ова Директива има за примарни циљ осавремењавање међународних инструмената за борбу против прања новца, као и успостављање високих стандарда заштите финансијског сектора.

Појам прања новца је дат у члану 1. ове Директиве : као намерно чињење следећих активности : а) конверзије или преноса имовине за коју се зна да потиче од криминалне активности или из било ког акта учешћа у таквој активности са сврхом прикривања или лажног приказивања незаконитог порекла имовине, б) помагање било ком лицу које је укључено у извршење такве активности да би избегло правне последице своје активности, в) прикривање праве природе, извора, локације, располагања, кретања права, односно власништва на имовини за коју се зна да потиче од криминалне активности или акта учешћа у таквој активности, г) стицање, држање или употреба имовине за коју се зна у време њеног пријема да та имовина потиче од криминалне активности или акта учешћа у таквој активности и д) учествовање у извршењу, удруживање ради извршења, покушај

извршења, помагање, подстицање, доприношење или саветовање да се изврши нека од наведених активности.

Као криминална активност, у смислу ове Директиве којом се прибавља имовина (која је предмет прања новца), сматра се сваки облик учешћа у остварењу тешког кривичног дела. При томе се, дакле, ово тешко кривично дело повезује са прикривањем (маскирањем) имовинске користи која је прибављена било којом врстом криминалне умешаности у вршење тешких кривичних дела, међу којима поред кривичних дела предвиђених чланом 3. Бечке конвенције из 1988.године, улазе и следећа кривична дела : а) превара дефинисана у чл. 1 и 2. Конвенције о заштити финансијских интереса Европских заједница, б) корупција и в) прекршаји који могу донети знатне приходе, а који је кажњиви тешким казнама затвора у складу са кривичним законом држава чланице Уније.

Прекретницу у даљим активностима Европске уније у супростављању различитим облицима и видовима организованог криминалитета уопште, а посебно корупције и прања новца представља доношење Конвенције о заштити финансијских интереса Европске уније из 1995. године са два допунска протокола из 1996. и 1997. године (Selinšek, 2007:237).

4. Прање новца у праву Србије

Прање новца – одговорност и кажњивост - је у позитивном праву Србије уређено са два законска прописа. То су : а) Кривични законик (КЗ)³ и б) Закон о спречавању прања новца и финансирања тероризма⁴.

4.1. Прање новца у Закону о спречавању прања новца и финансирања тероризма

Закон о спречавању прања новца и финансирања тероризма из 2017.године у члану 2.одређује појам прања новца. Тако се прањем новца сматрају следеће детаности : а) конверзија или пренос имовине стечене извршењем кривичног дела, б) прикривање или нетачно приказивање праве природе, порекла, места налажења, кретања, располагања, власништва или права у вези са имовином која је стечена извршењем кривичног дела и в) стицање, држање или коришћење имовине стечене извршењем кривичног дела. Из наведене дефиниције произилази да и овај Закон на истоветан начин одређује појам, елементе, обележја бића и карактеристике кривичног дела прања новца као и Кривични законик.

---

³ *Службени гласник РС*, 85/05.

⁴ *Службени гласник РС*, 113/17. Овај Закон је ступио на снагу 1.априла 2018.године.

Но, овај је Закон отишао корак даље, па је у члану 3. одредио и садржину појмова који су инкорпорисани у кривично дело прања новца. Тако је према овим законским решењима објекта напада кривичног дела прања новца одређен као : а) имовина - ствари, новац, права, хартије од вредности и друге исправе у било ком облику, којима се може утврдити право својине и друга права, б) новац - готов новац (домаћи и страни), средства на рачунима (динарска и девизна) и електронски новац и в) физички преносива средства плаћања - готов новац, чекови, менице и друга физички преносива средства плаћања, платива на доносиоца.

Као радње извршења кривичног дела прања новца, овај је Закон изричито одредио : а) трансакцију - пријем, давање, замена, чување, располагање или друго поступање са имовином код обвезника, б) готовинску трансакцију - физички пријем или давање готовог новца и в) пренос новчаних средстава - било која трансакција која се најмање једним делом извршава електронским путем од стране пружаоца платних услуга у име платиоца, са циљем да та новчана средства буду доступна примаоцу плаћања код пружаоца платних услуга, без обзира на то да ли су платилац или прималац плаћања исто лице и да ли су платиочев пружалац платних услуга и пружалац платних услуга примаоца плаћања исто лице. При томе се као пружалац платних услуга може јавити : банка, институција електронског новца, платна институција, Народна банка Србије, Управа за трезор или други органи јавне власти у Републици Србији, у складу са својим надлежностима утврђеним законом, као и јавни поштански оператор са седиштем у Републици Србији, основан у складу са законом којим се уређују поштанске услуге.

У циљу спречавања и откривања извршених, покушаних или планираних кривичних дела прања новца Закон је у члану 5. предвидео низ превентивних радњи и мера које се предузимају пре, у току и након вршења трансакције или успостављања пословног односа. Те радње и мере обухватају следеће делатности : 1) познавање странке и праћење њеног пословања, 2) достављање информација, података и документације Управи за спречавање прања новца, 3) одређивање овлашћеног лица задуженог за извршавање обавеза из закона и његовог заменика, као и обезбеђивање услова за њихов рад, 4) редовно стручно образовање, оспособљавање и усавршавање запослених лица, 5) обезбеђивање редовне унутрашње контроле извршавања обавеза из овог закона, као и интерне ревизије ако је то у складу са обимом и природом пословања обвезника, 6) израду списка показатеља (индикатора) за препознавање лица и трансакција за које постоје основи сумње да се ради о прању новца, 7) вођење евиденција, заштита и чување података из тих евиденција, 8) спровођење мера из овог

закона у пословним јединицама и подређеним друштвима правног лица у већинском власништву обвезника у страним државама и 9) извршавање других радњи и мера на основу овог закона.

У обављању превентивних активности у борби против различитих облика и видова испољавања кривичног дела прања новца нарочито је наглашена улога Управе за спречавање прања новца, поред Пореске управе, Управе царина, те редовних органа кривичног правосуђа (полиције, јавног тужилаштва и судова опште и посебне надлежности). Управа за спречавање прања новца (члан 72.) образује се као орган управе у саставу министарства надлежног за послове финансија. Она обавља финансијско-информационе послове као што су : прикупљање, обрада, анализирање и прослеђивање надлежним органима информација, података и документације коју је прибавило у обављању својих надлежности и врши друге послове који се односе на спречавање и откривање прања новца.

4.2. Прање новца у Кривичном законнику

4.2.1. Појам и елементи кривичног дела

На бази наведених међународних и европских стандарда у области сузбијања финансијског криминалитета и Кривични законик Републике Србије⁵ из 2005. године (после новеле из 2016.године)⁶ у двадесетдругој глави под називом: “Кривична дела против привреде”, у члану 245. прописује кривично дело: “Прање новца”⁷. Ово дело (Simović, Simović, Todorović, 2015:135) се састоји у конверзији или преносу имовине за коју се зна да потиче од криминалне делатности у намери да се прикрије или лажно прикаже незаконито порекло имовине, у прикривању или лажном приказивању чињеница о имовини за коју се зна да потиче од криминалне делатности или у стицању, држању или коришћењу имовине за коју се зна у тренутку пријема да потиче од криминалне делатности. При одређивању овог кривичног дела у редакцији Законика из 2005.године сходно одредби члана 231. је стајало “имовине која потиче од кривичног дела (Ђорђевић, Ђорђевић, 2016:173-174).

---

5 *Службени гласник РС*, 85/05, 88/05, 107/05, 72/2009, 111/09, 121/12, 104/13, 108/14 и 94/16.

6 *Службени гласник РС*, 94/16.

7 Ово кривично дело се у ранијем Казненом закону Хрватске из 1997.године (*Narodne novine*, .110/97, 27/98, 129/00, 51/01, 105/2004, 84/05, 71/06 i 110/07) називало у члану 279. – “Прикривање протузаконито добијеног новца”. Нови Казнени закон Хрватске из 2011.године (*Narodne novine*, 125/11, 144/12, 56/15 i 61/15) ово кривично дело у члану 265.назива : “Прање новца”.

У теорији се сматра да се у основи ове инкриминације налази немоћ државе да благовремено и ефикасно открије раније већ извршено кривично дело (једно или више) којим је прибављена противправна имовинска корист (Pavišić, Grozdanić, Veić, 2007:628-630). Ово је дело Закон о спречавању прања новца и финансирања тероризма у члану 3.став 3б.одредио као претходно кривично дело, односно дело из кога је проистекла имовина која је предмет кривичног дела прања новца, без обзира на то да ли је оно извршено на територији Републике Србије или у иностранству.

Објект заштите кривичног дела прања новца је финансијски систем, а објект напада су новац и имовина који су прибављени криминалном делатношћу (вршењем кривичних дела, било самог учиниоца или другог лица, али не и вршењем других противправних делатности као што су : привредни преступи или привредни прекршаји). Као што смо видели Закон о спречавању прања новца и финансирања тероризма је у члану 3.одредио садржину појмова који чине објект напада кривичног дела прања новца. То су : а) имовина - ствари, новац, права, хартије од вредности и друге исправе у било ком облику, којима се може утврдити право својине и друга права, б) новац - готов новац (домаћи и страни), средства на рачунима (динарска и девизна) и електронски новац и в) физички преносива средства плаћања - готов новац, чекови, менице и друга физички преносива средства плаћања, платива на доносиоца.

Радња извршења се састоји из више алтернативно, законом предвиђених делатности (Lazarević, Vučković, Vučković, 2004:667-669). То су, иначе, радње које предвиђа и Закон о спречавању прања новца и финансирању тероризма Србије, као и наведени универзални и регионални међународни документи (Бечка, Стразбуршка или Варшавска конвенција) :

1) конверзија (замена, трампа, размена) или пренос (теретни или бестеретни) незаконито стечене имовине у намери да се прикрије (прећути, несаопшти уопште или у одређеном времену) или лажно, неистинито прикаже њено незаконито порекло, без обзира да ли је ова намера у конкретном случају заиста и остварена,

2) прикривање или лажно приказивање чињеница о имовини за коју се зна да потиче од криминалне делатности. Овде се радња извршења предузима у односу на чињенице о "пореклу" незаконито стечене имовине, а не на саму ту имовину. Прећуткивање, несаопштавање је неуписивање правих података у пратећој документацији уз имовину или неупознавање (непосредно или посредно, на било који начин) другог, овлашћеног лица са подацима о пореклу имовине, чиме се онемогућава надлежним органима да уопште или благовремено дођу до сазнања о незаконитом пореклу

имовине. Лажно, неистинито приказивање у целости или делимично чињеница о незаконитој имовини која потиче од криминалне делатности је усмено или писмено несаопштавање, односно чињење недоступним надлежним органима да уопште или да благовремено дођу до сазнања о незаконитом пореклу имовине чиме јој се даје “легалан основ стицања” и

3) стицање, држање или коришћење имовине за коју се зна у тренутку пријема да потиче од криминалне делатности. Стицање (прибављање, набављање) је свака делатност којом се долази у посед, у државину незаконито стечене имовине. Држање је само поседовање овакве имовине, њена (непосредна или посредна) државинска, фактичка власт, притежање, на одређеном простору за одређено време од стране учиниоца дела. Коришћење незаконите имовине је њена употреба, стављање у промет, у оптицај на било који начин, најчешће за плаћање робе или услуга (Turković et al., 2013:336-340). Битно је за постојање ове радње да учинилац у време долажења у посед (у тренутку пријема) поседује свест о незаконитом пореклу такве имовине, односно да се ради о имовини која потиче од криминалне делатности.

За постојање овог кривичног дела је битно испуњење још два конститутивна елемента. То су : 1) да учинилац радњу извршења предузима са знањем (са свешћу) да се ради о новцу или имовини који потичу од криминалне делатности (без обзира да ли зна правну квалификацију конкретног кривичног дела, да ли је он или неко друго лице учинилац таквог “претходног” кривичног дела, да ли зна његовог учиниоца и где је дело учињено - у Србији или у иностранству) и 2) да на страни учиниоца у време извршења дела постоји намера да се прикрије или лажно прикаже незаконито порекло имовине која потиче од криминалне делатности (Јовашевић, 2017:172-174).

Извршилац дела може да буде свако лице (како лице које је преузело криминалну делатност којом су новац или имовина као објект “прања” прибављени, тако и свако друго лице), као и одговорно лице у правном лицу.

У погледу кривице потребан је директни умишљај који квалификују: а) свест, знање учиниоца да новац и имовина потичу од криминалне делатности и б) намера учиниоца да прикрије (прећути) или лажно (у целости или делимично, неистинито, супротно објективној стварности) прикаже “незаконито порекло имовине.

За ово је дело кумулативно прописана казна затвора од шест месеци до пет година и новчана казна. Уз казну се учиниоцу дела обавезно изриче и мера безбедности одузимања предмета (члан 87. КЗ) – новца и имовине који потичу од криминалне делатности.

4.2.2. Облици испољавања кривичног дела

Кривично дело из члана 245. КЗ има два лакша (привилегована) и два (квалификована) облика испољавања.

Лакши облици овог дела за која Законик прописује блаже кажњавање одређени су блажим обликом кривице – нехатом на страни учиниоца у време предузимања радње извршења.

Тако први лакши облик дела (став 5.) постоји ако је радњу извршења предузело лице које није знало да новац или имовина представљају приход остварен криминалном делатношћу, али је то могло и било дужно да зна. Облик кривице у виду несвесног нехата представља околност за коју закон прописује блаже кажњавање – казну затвора до три године.

Други лакши облик дела (став 6.) карактеришу два елемента . То су : а) својство учиниоца дела у виду одговорног лица у правном лицу и б) облик кривице учиниоца у виду свесног и несвесног нехата – који Законик одређује ако је учинилац знао или могао и био дужан да зна да новац или имовина представљају приход остварен криминалном делатношћу. За ово дело се учинилац кажњава врстом и мером казне која је прописана за облик кривичног дела прања новца које је учинило одговорно лице у правном лицу. Одговорним лицем у правном лицу у смислу члана 112. тачка 5. КЗ сматра се лице које на основу закона, прописа или овлашћења врши одређене послове управљања, надзора или друге послове из делатности правног лица, као и лице коме је фактички поверено обављање тих послова (Јовашевић, 2017:319).

Но, кривично дело прања новца из члана 245. има и два тежа, квалификована облика испољавања, за која је прописано поштрено кажњавање.

Први тежи облик дела (став 2.) постоји ако је радња извршења предузета у односу на новац и имовину чија вредност прелази износ од 1.500.000 динара. Вредност објекта на коме се врши радња кривичног дела у било ком облику испољавања представља квалификаторну околност. Она се утврђује према тржишним условима у време предузимања радње извршења. За ово је дело кумулативно прописана казна затвора од једне до десет година и новчана казна.

Други тежи облик дела (став 4.) за који је кумулативно прописана казна затвора од две до дванаест година и новчана казна постоји ако је радња извршења предузета у групи. Групу у смислу члана 112. тачка 22. КЗ чине најмање три лица која су повезана ради трајног или повремениог вршења кривичних дела која не мора да има дефинисане улоге својих чланова, континуитет чланства или развијену структуру (Ђорђевић, 2011:125-126).

5. Закључак

У структури националног, али организованог криминалитета преовладава криминалитет управљен на штету имовине других физичких и правних лица (па чак и читавих држава), при чему појединици, групе и читаве организације поступају у вршењу своје криминалне делатности вођени намером прибављања противправне имовинске користи. Но, то није довољно, па тако прибављени "прљави" новац или другу имовину ова лица покушавају да легализују, односно да их ставе у легални промет, оптицај (да им прибаве легални основ стицања). С друге стране, учиниоци оваквих криминалних дела имају потребу да прикрију право порекло оваквог новца или имовине која потиче од криминалне делатности. Стога се на међународном и националном нивоу увидела опасност од оваквих криминалних делатности појединаца и група које имају за циљ прање и прикривање новца и друге имовине који потичу од криминалне делатности (вршењем кривичних дела). Тако међународно право, као и поједина национална законодавства предвиђају кривичну одговорност за прање новца као кривично дело запређено строгим казнама чији је циљ спречавање и сузбијање оваквих друштвено опасних делатности.

Пошто циљ учинилаца кривичних дела није непосредно прибављање противправне имовинске користи, јер ако она остане скривена, у сфери илегалне активности, нема значаја за учиниоце претходних кривичних дела. Стога су они принуђени да свој или туђи "прљаво, незаконито, илегално" прибављени новац или имовину "оперу", да им прибаве легалан основ стицања, да их пласирају у легалне привредне, новчане, банкарске, берзанске, финансијске, трговачке и друге сличне токове. То значи да криминалном активношћу прибављени новац и другу имовину ова лица покушавају да легализују, односно да их ставе у легални промет, оптицај (да им прибаве легални основ стицања).

С друге стране, учиниоци претходних кривичних дела којима су прибављени новац или имовина на незаконит начин имају потребу да прикрију право порекло оваквог "прљавог", илегално прибављеног новца или користи и тако избегну кривични прогон и кажњавање. Да би се разне недозвољене,

противправне делатности појединаца и група предупредуиле, спречиле, сузбиле и смањиле на друштвено прихватљив ниво, на међународном нивоу се приступило нормирању права и обавеза држава у предузимању адекватних мера, средстава и поступака ради спречавања и сузбијања прања новца. У том циљу је донето више универзалних и регионалних међународних докумената којима су прецизиране недозвољене делатности и поједини облици и видови испољавања прања новца, као и мере, органи и поступање у националним законодавствима у правцу стварања погодне правне основе за спречавање и сузбијање ове негативне друштвене појаве.

Тако је и у Републици Србији доношењем Закона о спречавању прања новца и финансирања тероризма (из 2009. и 2017. године), као и Кривичног законика (у групи привредних кривичних дела) прописано кривично дело прања новца у основном, лакшим и тежим облицима испољавања за које су кумулативно прописане : казна затвора, новчана казна и мера безбедности одузимања новца и имовине. Иначе, ово кривично дело се састоји у конверзији или преносу имовине за коју се зна да потиче од криминалне делатности у намери да се прикрије или лажно прикаже незаконито порекло имовине, у прикривању или лажном приказивању чињеница о имовини за коју се зна да потиче од криминалне делатности или у стицању, држању или коришћењу имовине за коју се зна у тренутку пријема да потиче од криминалне делатности.

Литература/References

Degan, V.Đ., Pavišić, B. (2005). *Međunarodno kazneno pravo*. Rijeka : Pravni fakultet.

Degan, V.Đ., Pavišić, B., Beširević, V. (2013). *Međunarodno i transnacionalno krivično pravo*. Beograd : Službeni glasnik.

Ђорђевић, Ђ. (2011). *Кривично право. Посебни део*. Београд: Криминалистичко-полицијска академија.

Ђорђевић, М., Ђорђевић, Ђ. (2016). *Кривично право*. Београд : Пројурис.

Јовашевић, Д. (2017). *Кривично право. Посебни део*. Београд : Досије.

Јовашевић, Д. (2011). *Међународно кривично право*. Ниш : Правни факултет.

Јовашевић, Д., Икановић, В. (2015). *Међународно кривично право*. Бања Лука : Универзитет Апеирон.

Lazarević, Lj., Vučković, B., Vučković, V. (2004). *Komentar Krivičnog zakonika Crne Gore*. Cetinje : Obod.

Narodne novine. Br. 110 (1997), 27 (1998), 129 (2000), 51 (2001), 105 (2004), 84 (2005), 71 (2006) i 110 (2007).

Narodne novine. Br. 125 (2011), 144 (2012), 56 (2015) i 61 (2015).

Novoselec, P. (2001). *Gospodarska kaznena djela*. Zbornik radova, *Aktuelna pitanja kaznenog zakonodavstva* (str.3-5). Zagreb : Pravni fakultet.

Pavišić, B. (2006). *Kazneno pravo Vijeća Europe*. Zagreb : Golden marketing.

Pavišić, B., Grozdanić, V., Veić, P. (2007). *Komentar Kaznenog zakona*. Zagreb : Narodne novine.

Pavišić, B., Bubalović, T. (2013). *Međunarodno kazneno pravo*. Rijeka : Pravni fakultet.

Petrović, B., Jovašević, D. (2010). *Međunarodno krivično pravo*. Sarajevo : Pravni fakultet.

Selinšek, Lj. (2007). *Kazensko pravo. Splošni del in osnove posebnega dela*. Ljubljana : GV Založba.

Simović, M., Simović, M., Todorović, Lj. (2015). *Krivični zakon Bosne i Hercegovine*. Sarajevo : Fineks.

Службени гласник РС. Бр. 85 (2005), 88 (2005), 107 (2005), 72 (2009), 111 (2009), 121 (2012), 104 (2013), 108 (2014) и 94 (2016).

Службени гласник РС. Бр. 94 (2016).

Службени гласник РС. Бр. 113 (2017).

Службени лист СФРЈ – Међународни уговори. Бр. 14 (1990).

Turković, K.et al. (2013). *Komentar Kaznenog zakona*. Zagreb : Narodne novine.

Dragan Jovašević, LL.D.

Full Professor,

Faculty of Law, University of Niš

**MONEY LAUNDERING IN INTERNATIONAL LAW
AND SERBIAN CRIMINAL LAW**

Summary

In the contemporary world, the predominant form of criminality at both national and international level are crimes against property of natural and legal persons, as well as crimes against property owned by the state. When committing these crimes, individuals, groups and organizations perform their criminal activities with intention to obtain illegal material gain. Considering it insufficient, the offenders try to “legalize” the money and other illicitly obtained financial gain, i.e. to put the illegal proceeds into legal circulation in order to “create” a legal ground for their acquisition. On the other hand, the perpetrators of these criminal offences also need to conceal the real sources (or origin) of illicitly obtained money and material gain. Individual states as well as the entire international community have recognized the imminent danger arising from these criminal activities, committed by groups and individuals involved in money laundering and hiding the money and other illegally obtained financial gain. Accordingly, international law and the national criminal law of Serbia prescribe the criminal offence of money laundering, which entails criminal liability and strict punishment aimed at preventing and suppressing these socially dangerous activities.

Keywords: *criminal offence, money laundering, property, concealing the illicit source, legal ground, putting proceeds into legal circulation, criminal liability, punishment, international standards, Serbia.*